

Givet
26.3.2024

TILL REPUBLIKENS PRESIDENT

HÄNVISNING Justitieministeriets brev 6.2.2024 gällande
 ärendet nr VN/909/2024

ÄRENDE Ålands lagtings beslut 18.12.2023 om antagande av
 följande landskapslagar
 1. landskapslag om privat hälso- och sjukvård
 2. landskapslag om ändring av 2 § landskapslagen om
 tillämpning i landskapet Åland av lagen om
 patientens ställning och rättigheter

UTLÅTANDE

Allmänt

Högsta domstolen har granskat lagtingsbesluten i det syfte som stadgas i 19 § 2 mom. självstyrelselagen för Åland och får som sitt utlåtande anföra följande.

Lagtinget har genom sina beslut antagit en landskapslag om privat hälso- och sjukvård och en landskapslag om ändring av 2 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter.

Syftet med landskapslagen om privat hälso- och sjukvård är främst att reglera privata hälso- och sjukvårdstjänster på Åland. Lagen innehåller bestämmelser om kvalitetskrav, tillståndsförfarande, registerföring och tillsyn. Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet utgör tillstånds- och tillsynsmyndighet. Landskapslagen om

ändring av 2 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter innehåller en teknisk komplettering beträffande den privata hälso- och sjukvården.

Lagstiftningsbehörigheten

Landskapslagstiftningen innehåller bestämmelser om privata hälso- och sjukvårdstjänster. Hälso- och sjukvård, med de undantag som stadgas i 27 § 24, 29 och 30 punkten, hör enligt 18 § 12 punkten självstyrelselagen till landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 27 § 24 punkten självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet beträffande administrativa ingrepp i den personliga friheten och enligt 27 § 29 punkten beträffande smittsamma sjukdomar hos människor, kastrering och sterilisering, avbrytande av havandeskap, konstbefruktning och rättsmedicinska undersökningar. Därtill har riket enligt 27 § 30 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet beträffande behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården, apoteksväsendet, mediciner och produkter av läkemedelstyp, narkotiska ämnen samt framställning av gifter och fastställande av deras användningsändamål.

Landskapet har enligt ovannämnda bestämmelser lagstiftningsbehörighet beträffande hälso- och sjukvård med vissa undantag. Vid fördelningen av lagstiftningsbehörigheten inom detta område har det inte gjorts någon skillnad mellan offentlig och privat hälso- och sjukvård. Därför anser Högsta domstolen att de granskade landskapslagarna i huvudsak efterföljer kompetensfördelningen mellan landskapet och riket.

Landskapslagarna reglerar vidare myndighetsverksamhet. Enligt 18 § 1 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar.

Därtill gäller landskapslagen om privat hälso- och sjukvård näringsverksamhet. Enligt 18 § 22 punkten självstyrelselagen hör näringsverksamhet till landskapets lagstiftningsbehörighet med vissa undantag som det inte är fråga om i detta fall. Landskapslagen om privat hälso- och sjukvård innehåller också bestämmelser om straff och tvångsmedel. Av 18 § 25 och 26 punkten självstyrelselagen framgår att landskapet har lagstiftningsbehörighet i fråga om beläggande med straff och storleken av straff samt utsättande och utdömande av vite och användning av andra tvångsmedel inom rättsområden som hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Utgångspunkten är således att landskapslagarna gäller angelägenheter som hör till landskapets lagstiftningskompetens.

Enligt 3 § 6 mom. landskapslagen om privat hälso- och sjukvård kan landskapsregeringen dock genom landskapsförordning utfärda närmare bestämmelser om lokaler och anordningar samt om personalens kunnande och yrkesskicklighet. Dessutom kan närmare bestämmelser utfärdas i landskapsförordning om vad som avses med tillräcklig praktisk erfarenhet för verksamheten för en läkare eller tandläkare som är självständig yrkesutövare.

Såsom ovan konstaterats har riket enligt 27 § 30 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården. Med hänsyn härtill anser Högsta domstolen att bestämmelsen i 3 § 6 mom. landskapslagen i vilken landskapsregeringen bemyndigas att genom landskapsförordning utfärda bestämmelser om personalens kunnande och yrkesskicklighet samt om praktisk erfarenhet för en viss verksamhetsform utgör en behörighetsöverskridning. Lagrummet bör således förordnas att förfalla.

Förhållandet mellan landskapslagstiftning och grundlag

Därtill bör det vid lagstiftningsgranskningen tas ställning till förhållandet mellan den nu ifrågavarande lagstiftningen och Finlands grundlag, eftersom stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt 27 § 1 punkten självstyrelselagen.

Enligt 33 § 2 mom. landskapslagen om privat hälso- och sjukvård får ändring i ett beslut som avses i 12 § 2 mom. och 22 § inte sökas genom besvär. Enligt 12 § 2 mom. kan Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet med anledning av en anmälan om omläggning av verksamheten av särskilda skäl förelägga tjänsteproducenten att ansöka om ett nytt tillstånd och enligt 22 § kan tillsynsmyndigheten ge serviceproducenten eller dennes ansvariga föreståndare eller den självständiga yrkesutövaren en anmärkning för framtiden eller uppmärksamma dem på att verksamheten ska ordnas på behörigt sätt och att god förvaltningssed ska iakttas.

Besvärsförbudet i 33 § 2 mom. landskapslagen bör granskas med utgångspunkt i 21 § grundlagen. Enligt 21 § 1 mom. grundlagen har var och en rätt att på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol eller någon annan myndighet som är behörig enligt lag samt att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättskipningsorgan. Enligt 2 mom. skall offentligheten vid handläggningen, rätten att bli hörd, rätten att få motiverade beslut och rätten att söka ändring samt andra garantier för en rättvis rättegång och god förvaltning tryggas genom lag. Bestämmelserna i 21 § grundlagen hindrar dock inte att man genom lag föreskriver om mindre undantag från de rättigheter som skyddas där

under förutsättning att undantagen inte ändrar den aktuella rättsskyddsgarantins ställning som huvudregel eller äventyrar individens rättsskydd (se t.ex. GrUU 68/2014 rd s. 3).

Formuleringen i 21 § 1 mom. grundlagen om beslut som gäller en persons rättigheter och skyldigheter hänger samman med omständigheter som enligt finsk rätt generellt betraktas som rättigheter och skyldigheter. Därför konstaterar Högsta domstolen att besvärshöjningsförbudet beträffande ett beslut som avses i 22 landskapslagen är oproblematiskt. Samma gäller även besvärshöjningsförbudet beträffande beslutet som avses i 12 § 2 mom. landskapslagen, eftersom det beslut som fattas med anledning av ansökan om ett nytt tillstånd kan överklagas. Således ger den ifrågavarande bestämmelsen i 33 § 2 mom. landskapslagen om privat hälso- och sjukvård inte anledning till anmärkningar med avseende på 21 § grundlagen.

Andra frågor

Till övriga delar anser Högsta domstolen att det med beaktande även av Ålandsdelegationens utlåtande inte föreligger skäl till ytterligare anmärkningar.

Slutsats

Med hänvisning till det ovan sagda finner Högsta domstolen att 3 § 6 mom. landskapslagen om privat hälso- och sjukvård bör förordnas att förfalla.

Högsta domstolen anser att de granskade landskapslagarna till övriga delar faller inom landskapets behörighet och att det inte torde finnas hinder för att landskapslagarna till övriga delar träder i kraft.

Enligt 20 § självstyrelselagen ankommer det på landskapsregeringen att göra en bedömning av situationen, om en landskapslag till en viss del förordnas att förfalla.

Tillämpningen av landskapslagen om ändring av 2 § landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter förutsätter att även landskapslagen om privat hälso- och sjukvård träder i kraft.

Ordförande

Ari Kantor

Ordföranden har signerat utlåtandet elektroniskt.

Föredragande

Janne Salminen

I ärendets handläggning har deltagit justitieråden Kantor, Engstrand, Ilveskero, Mäkelä och Hakamies. Föredragande har varit Janne Salminen.